

Джерела та література:

1. Гончарук В. А. Маркетинговое консультирование / В. А. Гончарук. – М. : Дело, 1998. – 248 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг-Менеджмент / Ф. Котлер; под ред. О. А. Третьяк; [пер. с англ.]. – СПб. : Питер, 1999. – 896 с.
3. Кохно П. А. Менеджмент / П. А. Кохно, В. А. Микрюков. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 302 с.
4. Маркетинг : учеб. / под ред. А. Н. Романова. – М. : Банки и биржи; ЮНИТИ, 1996. – 560 с.
5. Медведєв В. В. Необхідні кроки у розвитку екологічного моніторингу / В. В. Медведєв // Екологія України. – 2002. – № 7-8. – С. 8-10.
6. Родіонов О. В. Екологічний менеджмент : навч. посіб. / О. В. Родіонов. – 2 вид., стереотип. – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 244 с.
7. Семенова В. Ф. Екологічний менеджмент : навч. посіб. / В. Ф. Семенова. – К. : ЦУЛ, 2004. – 408 с.

Саннікова С.Ф.

УДК 330.341.1

ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

I. Вступ. Видатний економіст Й. Шумпетер, аналізуючи розвиток економічних систем, виділяв такі типові зміни, які можуть здійснюватися у компаніях: використання нової техніки, нових технологічних процесів; впровадження продукції із новими властивостями; зміна в організації виробництва і його матеріально-технічного забезпечення. Чим інноваційніші ці зміни, тим більш суттєві і тривалі конкурентні переваги отримує суб'єкт господарювання. В умовах конкурентного середовища підприємства вимушені в більшому чи меншому ступені займатися інноваційною діяльністю задля підвищення ефективності свого функціонування. І від того, наскільки виваженим, обґрунтованим і спланованим є інноваційний розвиток підприємства залежить його успіх у реалізації інноваційних заходів зокрема і, як наслідок, успіх у конкурентній боротьбі взагалі. Здійснення інноваційних процесів базується на розробці та реалізації планів, тобто передбачає процес планування. При цьому значний інтерес у якості об'єкта планування представляє інноваційна діяльність.

Управління інноваційними процесами відбувається як на макрорівні, так і на мікрорівні. Ефективний економічний розвиток країни спирається на активну інноваційну діяльність суб'єктів господарювання, тому макрорівень управління дуже важливий, і він включає державне регулювання ринкових процесів, правове регулювання підприємницької діяльності, соціальне, політичне регулювання суспільного життя. Держава займається координацією, стимулюванням інноваційної діяльності, створенням правової бази для інноваційних процесів, їх інституціональним забезпеченням, акумулюванням коштів на наукові дослідження та розробки, формуванням науково-інноваційної інфраструктури. Держава з свого боку намагається підвищувати результативність дій щодо інноваційного розвитку, але й самі підприємства стають все більше зацікавлені в активізації інноваційної діяльності.

Вагомість мікрорівня управління інноваціями у теперішній час стрімко посилюється через об'єктивну необхідність для суб'єктів підприємницької діяльності здійснювати пошук шляхів розвитку ринкових можливостей, які спираються на безупинну і послідовну розробку і виведення на ринок різного роду новацій з метою забезпечення тривалого виживання і стійкого розвитку в конкурентному середовищі.

II. Постановка завдання. Тематиці інноваційного розвитку присвячено багато наукових праць. Дослідження сутності інновацій, специфіки інноваційної діяльності, особливостей формування інноваційних систем знайшли своє відображення в роботах закордонних та українських вчених – П. Друкера, Й. Шумпетера, О. Амоші, В. Будкіна, П. Бубенка, В. Гусєва, А. Гальчинського, Ю. Кіндзерського, В. Новицького, В. Попова, Л. Федулової, А. Чухна, М. Якубовського та інших..

Незважаючи на значний інтерес, який проявляється в науковій літературі до інноваційної активності підприємств, ряд проблем інноваційних процесів залишилися недостатньо опрацьованими. Завданням даної роботи є дослідження впливу науково-обґрунтованого планування інноваційних заходів на економічний розвиток підприємств, ролі планування у здійсненні вдалих інноваційних проектів і підвищенні інноваційної активності підприємств та виділення основних факторів процесу планування інноваційної діяльності, які забезпечують максимальну ефективність інновацій.

III. Результати. Інновації поділяються на продуктові, технологічні та організаційні. До перших відносяться розробки нових видів продукції, до других – впровадження нової технології виробництва, до третіх – застосування нової форми господарської діяльності. Щоб інноваційна діяльність була максимально корисною для суб'єкта господарювання необхідно забезпечити високий рівень управління інноваційними процесами. Необхідними складовими в управлінні інноваційним розвитком підприємства є прогнозування і планування нововведень. Планування спрямоване на прийняття і практичне здійснення управлінських рішень, а прогнозування створює необхідні умови для їхнього прийняття і дозволяє скорочувати кількість варіантних розробок при формуванні плану; підвищувати глибину і якість обґрунтування плану; моделювати можливі шляхи розвитку об'єкта прогнозу; намічати необхідні заходи щодо досягнення очікуваних результатів. Прогнозування спирається на маркетингові дослідження, в результаті проведення яких визначається актуальна потреба та можливий споживач інновації. Ідентифікація потреби в інновації представляє собою її визначення і правильне формулювання, яке дозволить розробити комплекс заходів, які підвищують ефективність функціонування організації при задоволенні потреби в інновації. Вибір

найкращої альтернативи – це результат порівняння переваг і недоліків, а також аналіз імовірності їх застосування. Планування і прогнозування тісно пов'язані між собою. Розробка прогнозів заснована на прогностичних методах, у той час як планування спирається на більш строгі і точні методи. Прогнози лише створюють наукові передумови прийняття управлінських рішень, які знаходять відображення у планах.

У процесі планування здійснюється:

- обґрунтований вибір основних напрямків інноваційної діяльності для організації в цілому і для кожної структурної одиниці;
- формування програм досліджень, розробок і виробництва інноваційної продукції;
- встановлення календарних термінів проведення робіт;
- розрахунок потреби в ресурсах і розподіл їх за виконавцями на основі бюджетних розрахунків.

За цільовою орієнтацією розрізняють стратегічне, поточне і оперативне планування інновацій. Стратегічне планування як елемент стратегічного управління полягає у визначенні місії організації на кожній стадії її життєвого циклу, формуванні системи цілей діяльності і стратегії поведінки на ринках інновацій. При цьому проводяться глибокі маркетингові дослідження, масштабі прогнозні розробки, оцінки сильних і слабких сторін організації, ризиків і факторів успіху, розробляються інноваційні стратегії і зважуються питання якісно-кількісних характеристик переходів на нові продукти чи нові технології. Поточне планування інновацій має своїм завданням пошук і узгодження найбільш ефективних шляхів і засобів реалізації прийнятої стратегії розвитку. Оперативне планування виробництва спрямоване на управління виробництвом у реальному масштабі часу в межах місяця, тижня, зміни [1]. Оскільки на будь-якому підприємстві планування базується на неповних даних, навіть якщо на ньому налагоджена система бухгалтерського і статистичного обліку, існує проблема в тому, що деякі аспекти функціонування економічної системи не піддаються оцінці, а залежать від зовнішнього середовища, яке характеризується швидкою мінливістю. Тому при плануванні заходів і прийнятті рішень потрібно спиратися на постійне поновлення даних про зовнішнє середовище, їх аналіз, пошук нових стратегій.

Аналіз статистичних даних [2] свідчить, що інновації вітчизняними промисловими підприємствами здійснюються в основному за рахунок власних коштів (табл.1), тому до планування того чи іншого варіанту інноваційного заходу слід підходити дуже виважено. Практика показує, що більш вигідною справою для підприємств є впровадження нових технологій, і їх обсяги щорічно зростають, у той же час динаміка освоєння виробництва нових видів продукції від'ємна (табл. 1).

Таблиця 1. Джерела фінансування інноваційної діяльності і обсяги впровадження інновацій промисловими підприємствами України.

Роки	Фінансування за рахунок коштів, млн.грн.				Структура джерел, %				Впроваджено нових	
	власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела	власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела	технологій, шт..	видів продукції, найм.
2000	1399	7,7	133,1	217	79,64	0,44	7,57	12,35	1403	15323
2001	1654	55,8	58,5	203,1	83,90	2,83	2,97	10,30	1421	19484
2002	2142	45,5	264,1	562,4	71,07	1,51	8,76	18,66	1142	22847
2003	2148	93	130	688,4	70,21	3,04	4,25	22,50	1482	7416
2004	3502	63,4	112,4	857,3	77,22	1,40	2,48	18,91	1727	3978
2005	5045	28,1	157,9	520,2	87,72	0,49	2,75	9,04	1808	3152
2006	5211	114	176,2	658	84,60	1,86	2,86	10,68	1145	2408
2007	8000	145	321,8	2385	73,72	1,33	2,97	21,98	1419	2526
2008	7264	337	115,4	4278	60,56	2,81	0,96	35,67	1647	2446
2009	5169	127	1513	1141	65,02	1,60	19,03	14,35	1893	2685
2010	4775	87	2411	772	59,35	1,08	29,97	9,59	2043	2408

Нововведення завжди пов'язані з ризиком, проте відмова від них є ще більш ризикованою. Здійснення первинних інновацій має свої особливості. Що стосується конкретного механізму первинних інновацій, то існує два підходи, розходження між якими стосується того, на яку стадію загальноекономічної кон'юнктури приходиться основна маса базисних інновацій. Перший підхід представлений у дослідженнях Г.Менша й А.Кляйкнехта. Вони вважають, що погіршення стану фірми породжує стимул до інновацій, а коли фірми процвітають, у них немає необхідності що-небудь серйозно змінювати у вже налагодженому виробництві. Другий підхід відстоюють Х.Фрідмен, Дж.Кларк, Л.Суте: на їх погляд, саме процвітаюча фірма, впевнена в перспективах розширення ринку і росту прибутків, виявляє підвищену інноваційну активність, а у випадку утруднень фірмі стає вже не до технологічних інновацій. Протиріччя між двома підходами зводяться до того, як оцінюється період внутріфірмового планування.

Інноваційна діяльність носить творчий характер, вона погано поєднується з твердою регламентацією робіт і централізацією прийняття рішень, важко вписується у формалізовані організаційні структури менеджменту. В цьому полягає складність процесу планування інноваційної діяльності. Інновації в основі яких лежать нові знання, тобто ті, що втілюють «блискучу ідею», - явища поодинокі, характеризуються безсистемністю і неорганізованістю, вони стають об'єктом уваги і приносять великі доходи. Але понад 90% всіх ефективних новаций – це нововведення, засновані на аналізі, системності і завзятій праці [1]. Їх пошук повинен бути чітко організований і проводитися на регулярній, систематичній основі. У розробці такого виду інновацій велика роль належить процесу планування інноваційної діяльності. Варто погодитися з авторами [3] в тому, що через постійне знецінення існуючих продуктів та технологій для уникнення технологічного відставання нововведення слід прогнозувати і планувати та займатися ними постійно, а не

**ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ**

тільки тоді, коли настають критичні обставини. Продуктові, технологічні та організаційні інновації взаємопов'язані, і проводити їх треба комплексно. Тому головним є динамічне попередження технологічного відставання, безперервне прогнозування інноваційної ситуації, планування та системне впровадження новачій у різних сферах підприємницької діяльності. Невчасне здійснення інновацій призводить до ефекту «футурошоку», тобто до такої ситуації, коли обставини спонукають здійснювати різкі зміни в короткий період часу з великими витратами ресурсів і надзвичайною напругою. Наслідком того може стати не тільки втрата прибутку, а й взагалі руйнування підприємства.

Процес планування незалежно від виду планів розпадається на три формальні фази: постановка завдання, розробка плану і реалізація планового рішення. Багатоступінчастий процес оновлення виробів можна представити у вигляді узагальненої моделі, на якій показані основні етапи даного процесу (рис.1). В цьому процесі чільне місце займає розробка ефективного плану [1]. Планування освоєння нового продукту включає не тільки технічну розробку виробу, а і комплекс організаційно-економічних заходів, направлених на задоволення запитів споживачів і зростання рентабельності підприємства.

Рис. 1. Етапи планування освоєння нової продукції.

Імовірність невдачі нової продукції – це фактор, що супроводжує освоєння нових виробів на будь-якому підприємстві. Серед невдач, що спіткають нові продукти, основними є такі: недостатній аналіз ринку; дефекти самого продукту; більш високі, ніж передбачалося, витрати; конкуренція; недостатні зусилля в маркетингових дослідженнях і в збутовій діяльності та інші. Більшість проблем, що виникають у зв'язку з розробкою нової продукції, за своїм характером є організаційними. Дослідження сотень американських компаній показало, що в 84% з них найбільш важливими проблемами були проблеми планування і організації виробництва нових продуктів, а не техніко-технологічні проблеми. Основним фактором успіху нового продукту є наявність на підприємстві ефективної системи планування, що охоплює всі етапи розробки продукту [4].

Нові технології є одним з найважливіших ресурсів виробництва в підвищенні його конкурентоспроможності [5]. Щоб управляти розвитком технологічних процесів, необхідно знати параметри процесів і можливості їхнього функціонування, чітко визначитися у виборі необхідної технології для ряду продуктів і обґрунтувати заміну старих технологій. Основним завданням виробничих технологій стає здатність створювати нові продукти і послуги, а також знаходити нові способи виробництва і доставки їх споживачу швидше за конкурентів. Тому, аналогічно, як і при освоєнні нових видів продукції, науково-обґрунтований вибір найефективнішого варіанту інноваційного рішення при впровадженні нових технологій та вирішення організаційних питань його реалізації – є найбільш значимою частиною процесу планування інноваційної діяльності.

Важливу роль на цьому етапі відіграє прогнозування, яке в свою чергу повинно дати ряд альтернативних варіантів, які з одного боку, чим більш інноваційними вони будуть, тим більш тривалими будуть конкурентні переваги, пов'язані з ними, з іншого боку повинна бути реалістичність здійснення інноваційних рішень з урахуванням можливостей їх сприйняття, ефективності впровадження і користування, яка спирається на обґрунтованість організаційних аспектів реалізації інновацій. Важливим є зародження інновації та оцінка сценарію її розвитку, тому початкові етапи у планування інноваційної діяльності підприємства є найвідповідальнішими і найважливішими. Помилки в оцінці ефективності альтернатив можуть призвести до значних втрат у подальшому просуванні справи реалізації інновації, і навіть до втрати конкурентної позиції підприємством. Тому створення плану інноваційного розвитку організації – дуже відповідальна і досить ризикова справа, яка має бути виважена ще на початкових етапах розвитку інноваційної ідеї. Планування дозволяє забезпечувати успіх реалізації інноваційних проектів.

Підприємства, які спроможні успішно впроваджувати інновації, отримують значні економічні винагороди. Таким чином, вдало реалізовані інноваційні заходи є стимулом підвищення інноваційної активності підприємств.

IV. Висновки. Максимальна ефективність інновацій забезпечується на етапах прийняття рішень щодо найвигіднішого варіанту та вирішення організаційних питань реалізації інновацій. Вдало здійснені інновації є стимулом для підвищення інноваційної активності підприємств і зрушень на шляху інноваційного розвитку. В цьому важливу роль повинно відігравати планування інноваційної діяльності, обґрунтованість якого дозволяє здійснювати інноваційні проекти вчасно та ефективно.

Джерела та література:

1. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / В. О. Василенко, В. Г. Шматко; за ред. В. О. Василенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 440 с.
2. Інноваційна активність підприємств : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Антикризисное управление : учеб. / под ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 432 с.
4. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. М. Тарасюк, А. І. Шваб. – К. : Каравела, 2003. – 432 с.
5. Федулова Л. Технологічна готовність економіки України до нових викликів в умовах відсутності технологічної політики / Л. Федулова // Економіка України. – 2010. – № 9. – С. 12-25.

Смедлаева Э.М.

УДК 331.5

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Для виходу з кризи і розвитку аграрного сектора необхідною умовою є підвищення ефективності праці.

Збільшення ефективності праці забезпечує підвищення реального продукту і доходу, і тому він є важливим показником економічного зростання країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми вивчення ефективності формування та розвитку ринку праці в аграрному секторі економіки в останній період знаходять досить широке відображення в економічній літературі. Це підтверджене роботами багатьох вчених-економістів: С.І. Бандури, Д.П. Богині, О.А. Бугуцького, О.А. Гришнєвої, Т.В. Дядик, М.М. Жибака, С.П. Калініної, Є.П. Качана, Ю.М. Краснова, Л.О. Мармуль, П.Т. Саблуки, І.Н. Топіхи, О.В. Шебаніної, К.І. Якуби та інших. Заслужують на увагу праці зарубіжних вчених: Г.А. Абрамчика, Г. Майєра, К. Маркса, Ф. Енгельса, У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта, А. Чаянова та інших.

Цель статті. Визначити методичні підходи до оцінки ефективності функціонування ринку праці в аграрному секторі економіки на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Ефективність являє собою співвідношення результатів і витрат діяльності ринку праці. На думку І.Г. Манцурова, ефективність функціонування ринку праці проявляється в ефективності використання робочого часу та інтенсивності праці [1, с.53]. В свою чергу А.В. Головач вважає, що ефективність функціонування ринку праці можна представити як відношення валового продукту, по-перше, до ресурсів праці (середньооблікової чисельності робочої сили – працівників виробництва), а в другому – до витрат живої праці (сума фактично нарахованої заробітної плати). [1, с.54].

Оцінити, виміряти та визначити основні тенденції на ринку праці можна в разі ефективного функціонування ринку праці. Воно передбачає збалансування попиту на робочу силу та її пропозиції в межах країни, регіонів, районів, що сприятиме подальшому розвитку соціально-трудових відносин, підвищенню рівня зайнятості населення, забезпеченню належної оплати праці, гідному матеріальному майбутньому людини. [4, с.106].

Фактори формування та ефективність функціонування аграрного ринку праці представлено на рис. 1.

Таким чином, на нашу думку при формуванні аграрного ринку праці виокремлюються наступні аспекти:

- узгодження попиту і пропозиції робочої сили;
- охоплення стадій процесу відтворення робочої сили;
- державний характер регулювання ринку праці;
- характер відносин і механізм взаємодії між роботодавцями та найманими працівниками;
- охоплення категорій населення(трудові ресурси, робоча сила, наймана робоча сила);
- охоплення механізмів ринку праці.